

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

ВЛАСЕНКО Тетяна Володимирівна

УДК: 338.431:631.115

**МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЕВОЮ СТРУКТУРОЮ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, професор
Турченко Михайло Михайлович,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства імені Петра
Василенка, професор кафедри організації
виробництва, бізнесу та менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Єрмаков Олександр Юхимович,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, завідувач
кафедри економіки праці та соціального
розвитку;

доктор економічних наук, професор
Кошкалда Ірина Віталіївна,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В.Докучаєва, завідувач кафедри управління
земельними ресурсами та кадастру.

Захист відбудеться «27» грудня 2017 р. о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.832.02 у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за адресою: 61002, м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 44, читальний зал.

Автореферат розісланий «27» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Гацько А.Ф.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції вимагає від аграрних підприємств впровадження інноваційних технологій для їх стабільного та ефективного розвитку. Однак нестабільність економіки, криза політичної сфери, здебільшого низька конкурентоспроможність держави в глобальному вимірі – все це призвело до диспропорцій у міжгалузевих співвідношеннях, руйнації міжгосподарських зв'язків. У цих умовах пошук найбільш ефективної системи управління галузевою структурою конкретних аграрних підприємств проводився здебільшого емпіричним шляхом, без урахування світового та передового вітчизняного досвіду. Втім, раціоналізація галузевої структури аграрних підприємств є основною складовою системи моделей планування розвитку сільськогосподарського виробництва. Такі моделі дозволяють встановлювати параметри поточної та перспективної діяльності підприємства, виконувати ґрунтовний аналіз наявної виробничої системи, а також виявляти найбільш ефективні напрями використання ресурсів для забезпечення максимальних показників рентабельності.

Вивчення наукових літературних джерел дало можливість встановити, що існують досить ґрунтовні теоретичні дослідження щодо форм, методів і напрямів управління галузевою структурою підприємств різних форм власності й господарювання. Розкриття їх змісту знайшло відображення в наукових працях відомих вітчизняних вчених: О.Ю. Амосова, В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, Л.М. Анічина, Т.Л. Басюка, Д.Ф. Вермеля, П.І. Гайдуцького, Н.Г. Гончаренка, А.О. Гуторова, О.Ю. Єрмакова, М.В. Калінчика, М.І. Ковальчука, І.В. Кошкалди, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, Т.Г. Маренич, Л.Ю. Мельника, В.Я. Месея-Веселяка, П.Т. Саблука, М.Ф. Соловійова, Н.В. Статівки, В.Й. Шияна та інших. В своїх роботах вони досліджували зміни галузевих пропорцій на макро- та мікроекономічному рівні, вивчали особливості формування спеціалізації аграрних підприємств. Щодо закордонних науковців, дану проблематику досліджували у своїх працях Pieri R., Rama D., Venturini L., Ferto I., Sarker R. та Surry Y., Wojnec S., Huffman W.E. та Evenson R.E., Steven W.O., Kurosaki T., Dong F. X., Hennessy D.A. та Jensen H. H., Hallam D. та Machado F., Blazejczyk-Majka L., Kala R., Maciejewski K. та інші. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень зі спеціалізації підприємств, раціоналізації їх галузевої структури залишаються питання, які є постійним об'єктом дискусій. Така невідповідність виникає, передусім, через фрагментарність застосовуваних підходів щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств, обмеженістю методичних засад пошуку оптимального співвідношення галузей та недосконалості механізмів регулювання розвитку суб'єктів аграрного сектору.

Необхідність подальшого удосконалення теоретичних та методико-прикладних основ вдосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств обумовила актуальність теми дисертаційної роботи, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темами «Адаптація організаційно-економічного механізму агропромислового комплексу до ринкових умов» (номер державної реєстрації 0103U008436, 2003-2007 рр.), «Організаційно-економічні та технологічні засади підвищення ефективності виробництва і реалізації продукції в умовах формування інноваційної моделі розвитку агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0111U005203, 2011-2015 рр.), «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (номер державної реєстрації 0116U003477, 2016-2020 рр.) та «Розробка ефективних механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств» (ДР 0116U006744, 2016–2017 рр.). Роль автора у виконанні даних досліджень полягає у розробці моделей оптимізації структури агропромислового виробництва та удосконаленні напрямів підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств. Автор був керівником та виконавцем розділів робіт.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретичних, методичних та практичних засад щодо вдосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств.

Визначення мети обумовило необхідність виконання таких завдань:

- визначити наукові засади формування галузевої структури виробництва;
- визначити організаційно-економічний механізм формування рівнів спеціалізації виробництва аграрних підприємств;
- обґрунтувати методичні засади визначення оптимальності галузевої структури аграрних підприємств;
- визначити тенденції структурних зрушень в агропромисловому виробництві;
- ідентифікувати особливості формування рівнів спеціалізації виробництва і капіталу аграрних підприємств та їх об'єднань;
- обґрунтувати принципи державного регулювання в управлінні галузевою структурою аграрних підприємств;
- розробити загальні засади економічного прогнозування та моделювання раціональної структури аграрних підприємств та їх об'єднань;
- запропонувати напрями удосконалення управління спеціалізацією аграрних підприємств різних типів на підставі розроблених моделей раціоналізації їх галузевої структури.

Об'єктом дослідження є процеси управління галузевою структурою аграрних підприємств.

Предмет дослідження складають теоретичні, методичні засади та практичні аспекти формування раціональної галузевої структури в аграрних підприємствах.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою

дисертаційного дослідження є системний підхід щодо вивчення закономірностей розвитку аграрних підприємств у динаміці, базові положення економічної теорії, макро- та мікроекономіки, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із проблем регулювання розвитку галузей підприємств, законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань регулювання АПВ.

У процесі роботи використані такі методи дослідження: *абстрактно-логічний* (при визначенні сутності регулювання діяльності аграрних підприємств та його ролі в підвищенні ефективності їх роботи, теоретичному узагальненні окремих положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків та формулюванні висновків); *історичний* (при дослідженні генези спеціалізації підприємств); *монографічний* (при вивченні досвіду з управління галузевою структурою підприємств в зарубіжних країнах); *економіко-математичний* (при оптимізації галузевої структури виробництва); *моделювання* (при розробці графічно-описової моделі визначення оптимальної галузевої структури агропромислового виробництва), *статистичні* (порівняння, системного та факторного аналізу, індексний), що лягли в основу аналітичної оцінки функціонування та результатів діяльності аграрних підприємств.

Інформаційною базою проведеного дослідження стали законодавчо-нормативні акти з питань розвитку підприємств аграрного сектора та економіки України, матеріали Головного управління статистики в Харківській області та Головного управління агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації, а також основні економічні показники діяльності аграрних підприємств Харківської області, літературні джерела, власні розрахунки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних засад й обґрунтуванні напрямів удосконалення управління галузевою структурою аграрних підприємств. Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

– обґрунтовано комплексний підхід щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств, в основі якого лежить врахування результатів аналізу факторів, інтенсивності їх використання та результуючих ознак, в якості ключових показників ефективності діяльності, встановлення однорідності, стійкості досліджуваних процесів та визначенні форм зв'язку в динаміці, які є емпіричним базисом структурованого вибору напрямів підвищення ефективності функціонування;

удосконалено:

– обґрунтування напрямів підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств шляхом розробки механізму системного вдосконалення галузевої структури виробництва, який складається з розроблених методів визначення напрямків збільшення ефективності, принципів та інструментів регулювання, пов'язаних з процесами оптимізації міжгалузевих зв'язків у сільському господарстві на рівні підприємств;

– методичний підхід до удосконалення управління спеціалізацією, пошуку раціонального співвідношення галузей виробництва в аграрних

підприємствах та економічного прогнозування ефективності їх діяльності на основі використання емпіричних моделей на підставі аналізу варіаційних та динамічних рядів при малочисельних сукупностях даних, побудованих методом статистичних рівнянь залежностей з використанням методу градієнтного крутого сходження для пошуку оптимуму показників ефективності;

– механізм державного регулювання аграрного сектору для забезпечення оптимальних пропорцій розвитку галузей сільського господарства шляхом використання системного підходу до його здійснення через застосування базових принципів регулювання: законності, системності, адекватності, екологічності та прозорості;

набуло подальшого розвитку:

– визначення закономірностей формування галузевої структури виробництва аграрних підприємств, як об'єкта управління, які на відміну від існуючих доповнені формалізацією впливу регіональних особливостей здійснення виробничої діяльності аграрних підприємств та врахуванням їх територіального розміщення в контексті дії основоположних для вибору напрямів спеціалізації чинників ефективності;

– аналітичні процедури ідентифікації ступеня оптимальності галузевої структури аграрних підприємств різних за розмірами, рівнем та напрямками спеціалізації, на основі застосування економіко-математичних оптимізаційних та факторних моделей, а також системного використання методу порівнянь і співставлень;

– ідентифікація особливостей формування рівнів спеціалізації виробництва аграрних підприємств та їх об'єднань на основі встановлення залежності між поглибленням спеціалізації та зростанням ефективності функціонування суб'єкта економічних відносин в сфері агропромислового виробництва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та апробації запропонованого комплексного підходу до удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств, направленою на підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва.

Основні методологічні положення та науково-методичні розробки, викладені в дисертаційному дослідженні, використовуються відділом агропромислового розвитку Богодухівської районної державної адміністрації при обґрунтуванні шляхів розвитку аграрних підприємств району (довідка № 01/05-02/17/296 29.08.2016 р.). Наукові рекомендації автора стосовно застосування розробленого комплексного підходу визначення оптимальної галузевої структури агропромислового виробництва знайшли схвалення та запропоновані до використання у практичній діяльності підприємствами Харківської області, зокрема ФГ “ЕКО-АГРАРІЙ” Великобурлуцького району (довідка № 081 від 09.06.2014 року), СТОВ ім. Ватутіна Богодухівського району (довідка № 72 від 08.06.2017 року).

Матеріали дисертаційного дослідження знайшли практичне застосування в навчальному процесі Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка при викладанні дисциплін «Менеджмент», «Адміністративний менеджмент», «Стратегія підприємства» та «Організація підприємницької діяльності» (довідка № 05-359 від 04.07.2017 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Положення, результати, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, є особистим здобутком автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 19-20 лютого 2003 р.); «Сучасні проблеми економіки сільського господарства та АПК» (Суми, 13-16 травня 2003 р.); «Исследование и оптимизация экономических процессов «Оптимум-2003»» (Харків, 11-12 грудня 2003 р.); «Статистична оцінка макро- і мікроекономічних чинників господарської діяльності» (Хмельницький, 24 листопада 2005 р.); «Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн» (Харків, 19-20 травня 2005 р.); «Комплексна статистична оцінка управлінської та господарської діяльності» (Хмельницький, 24 травня 2006 р.); «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку» (Хмельницький, 17 травня 2007 р.); «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 19-20 квітня 2007 р.); «Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики» (Харків, 22-23 травня 2007 р.); «Ринкова трансформація економіки АПК» (Харків, 27-28 листопада 2007 р.); «Ринкова трансформація економіки постсоціалістичних країн: стан, проблеми, перспективи» (Харків, 15-16 травня 2008 р.); «Формування конкурентоздатності підприємств АПК» (Полтава, 21-22 травня 2008 р.); «Аграрний форум-2008» (Суми, 15-18 жовтня 2008 р.); «Перспективи економічної науки та практики в умовах світових трансформацій» (Миколаїв, 2009 р.); «Статистична оцінка соціально-економічного розвитку» (Хмельницький, 21 травня 2009 р.); «Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств в сучасних умовах господарювання» (Харків, 2014 р.); «Prospect of world science-2016» (Sheffield, July 30- August 7 2016); Nauka: teoria I praktyka-2016 (Przemysl, 7-15 Sierpnia 2016).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 20 наукових праць, в тому числі 13 одноосібних, загальним обсягом 60,3 ум.-друк. арк., з яких належить автору 11,5 ум.-друк. арк., а саме у вітчизняних наукових фахових виданнях опубліковано 10 статей обсягом 3,45 ум.-друк. арк., 1 стаття в закордонному науковому виданні та 4 розділи колективних монографій.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 249 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 80 таблиць, 95 рисунків, 2 додатки на 7 сторінках. Список використаних джерел вміщує 261 найменування і міститься на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методичні основи управління галузевою структурою та спеціалізацією аграрних підприємств» розглядаються наукові засади формування галузевої структури виробництва на макро- та мікрорівні, вивчено організаційно-економічний механізм формування рівнів спеціалізації виробництва аграрних підприємств, розглянуто методичні засади визначення оптимальності їх галузевої структури.

Проведена кластеризація напрямків наукових досліджень, що здійснюються за кордоном, свідчить про переважну орієнтованість насамперед до вивчення динаміки явищ, особливостей зростання ефективності підприємств та їх спеціалізації відповідно до галузей економіки. Для пострадянських країн превалює розвиток кластеру теоретичних досліджень, які базуються на широкому використанні методів теоретичного моделювання, створення концепцій та пошуків принципів підвищення ефективності, тобто переважно теоретичний підхід. Такий напрямок не дозволяє забезпечити суттєве зменшення робочого часу, необхідного для виробництва товарів, отримання більш високих результатів з мінімальними витратами зусиль працівників вітчизняних підприємств, а також мотивацію до нових винаходів. В той же час інтенсивність наукових досліджень зі спеціалізації аграрних підприємств за кордоном поглиблюється з кожним роком та концентрується у країнах з потужною інноваційною складовою: США (32,43% від світового обсягу досліджень), Німеччина (8,78%), Китай (8,11%) та Британія (7,43%). Однак суперечливий і дискусійний характер даних про вплив різних взаємопов'язаних за впливом факторів, наявність переважно теоретичного моделювання на визначення оптимального рівня галузевої структури аграрних підприємств не дозволяє ефективно використовувати механізми управління їх галузевою структурою та досягати заданого рівня ефективності та продуктивності функціонування.

До перспективних напрямів підвищення ефективності виробничої діяльності аграрних підприємств за рахунок удосконалення організаційно-економічного механізму слід віднести формування оптимального рівня їх спеціалізації. Проведений темпоральний аналіз досліджень з управління спеціалізацією аграрних підприємств дозволив виявити ряд тенденцій, характерних для різних її рівнів.

Встановлено, що теоретичні розробки, накопичені на сьогоднішній день, дозволяють тільки якісно описати механізми формування рівнів спеціалізації аграрних підприємств та не дозволяють встановити кількісні закономірності впливу основних факторів через необхідність обов'язкового врахування регіональних особливостей, які є першочерговими при визначенні факторів впливу на оптимальність структури. Крім того, незважаючи на широкий спектр застосованих теоретичних моделей в досліджених роботах відсутні практичні рекомендації щодо визначення впливу спеціалізації підприємств на ефективність їх функціонування в динаміці. Тому для встановлення закономірних зв'язків між специфічною дією основних факторів на галузеву

структуру аграрних підприємств особлива роль належить дослідженням, які дозволять визначити не тільки раціональний, а й оптимальний рівень галузевої структури конкретних підприємств.

Вирішення загальної проблеми підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств за рахунок удосконалення управління їх спеціалізацією та оптимізації галузевої структури потребує подолання існуючого протиріччя між необхідністю моделювання динаміки їх розвитку для визначення оптимального рівня показників, з одного боку, а з іншого – суттєвими обмеженнями використання традиційних методів аналізу в умовах нечислених сукупностей показників та їх функціонального взаємозв'язку. Це протиріччя являє собою суть проблемної ситуації, відображенням якої є актуальність досліджень з ефективного використання методу статистичних рівнянь залежностей для оцінки динаміки в умовах управління спеціалізацією конкретних аграрних підприємств.

У другому розділі **«Стан та тенденції змін галузевої структури вітчизняних аграрних підприємств»** проаналізовано сучасні тенденції структурних зрушень в агропромисловому виробництві, досліджено особливості формування рівнів спеціалізації виробництва і капіталу аграрних підприємств та їх об'єднань, здійснено оцінку принципів державного регулювання в управлінні їх галузевою структурою.

Вивченням закономірності зміни кількісного складу аграрних підприємств та площі земельних угідь встановлено, що у високодохідних країнах (США, Німеччина, Данія та ін.) основна частка господарств (до 75%) припадає на невеликі фермерські господарства з розміром сільгоспугідь до 50 га, які створюють значну кількість робочих місць. Основна площа сільськогосподарських угідь (до 48%) для таких країн належить господарствам з середнім розміром 500-1000 га, які забезпечують до 75% валового продукту розвинених країн. В Україні частка аграрних підприємств має площу понад 1000 га, більше практично у 20 разів, що свідчить про нижчу ефективність використання землі, ніж у розвинених країнах. Це пов'язано з недостатнім рівнем розвитку агротехнологій та проблемами з забезпеченістю товаровиробників сучасною технікою.

В дослідженні виявлено тенденцію зменшення кількості техніки в середніх та великих аграрних підприємствах (рис. 1), що пов'язано з суттєвим зниженням обсягів закупівлі нової техніки та виходом з експлуатації старої.

Щороку оновлюється до 2% наявного парку техніки за рахунок придбання переважно високопродуктивної закордонної. Відсутність дієвої державної підтримки сільгоспмашинобудування за роки незалежності призвела до скорочення обсягу виробництва вітчизняних тракторів в 50 разів. Тому близько 80-85 % техніки в аграрних підприємствах перебуває за межами амортизаційного та економічно доцільного строку експлуатації (понад 50% відсотків тракторів та комбайнів старші за 20 років), не може забезпечити використання ефективних сучасних технологій землеробства та є енерговитратною у порівнянні з новою. В той же час на сьогоднішній день сформовано значний обсяг відкладеного попиту, який може забезпечити

інтенсивне зростання ринку сільськогосподарської техніки у найближчі роки. Збільшення частки техніки у господарствах населення пов'язане з її закупівлею переважно на вторинному ринку, а інтенсивний розвиток ринку міні-тракторів та мотоблоків, що використовуються у господарствах населення практично не впливає на підвищення конкурентоспроможності галузі.

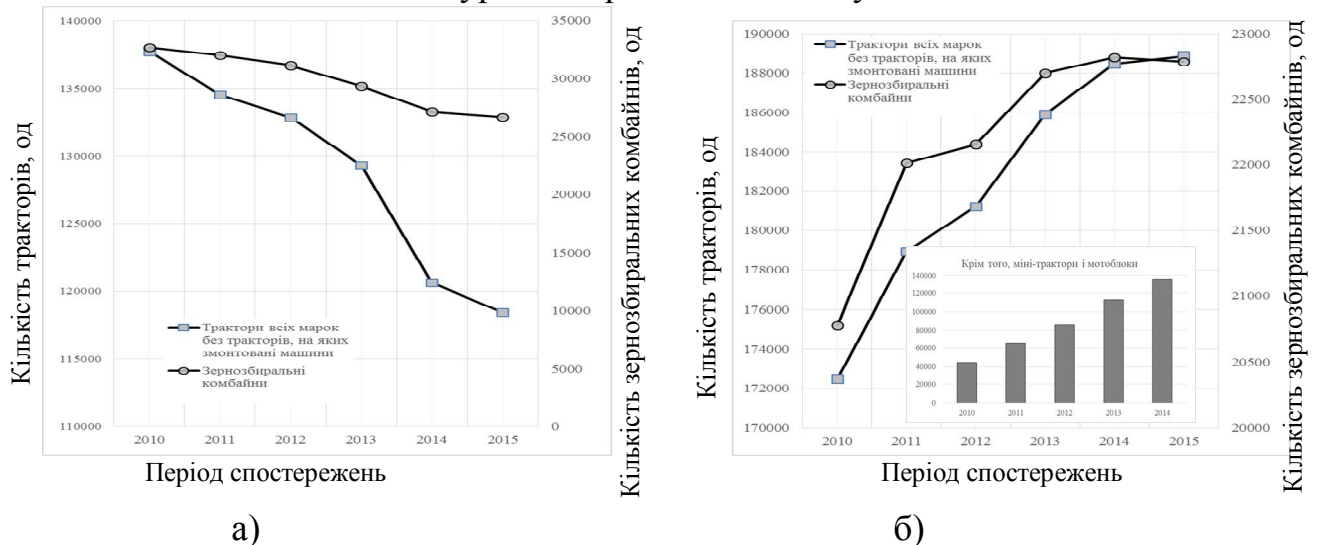

Рис. 1. Наявність тракторів та зернозбиральних комбайнів у аграрних підприємствах (а) та у господарствах населення (б)

При цьому у структурі виробництва аграрних підприємств відбулись суттєві трансформації. Питома вага продукції рослинництва у структурі товарної продукції сільського господарства в середньому по Україні збільшилась з 37,3% до 80,4%, а питома вага продукції тваринництва відповідно зменшилась. Для Харківської області тенденція зберігається (рис. 2 а), а максимальна трансформація є характерною для аграрних підприємств з найбільшою спеціалізацією (рис. 2 б). Пріоритетне місце у структурі товарної продукції сільського господарства посідають зернові та зернобобові з 12,2% до 42,6% (зростання в 3,5 рази), а також насіння соняшнику (зростання на 15,9%) – у середньому частка 18,3%. Для Харківського регіону поглиблення спеціалізації рослинницької галузі з часом сприяло переходу деяких підприємств на вирощування виключно зернових культур – 95–100%, а доля соняшнику зросла в окремих підприємствах до 46,81–82%. Для структури товарної продукції тваринництва характерним є зменшення умовного поголів'я сільськогосподарських тварин та збільшення у структурі товарної продукції тваринництва частки молочної продукції до 49,92–93,55% для окремих підприємств області. Оцінка структури товарної продукції у динаміці свідчить про постійне підвищення спеціалізації сільгоспвиробництва і орієнтацію аграрних підприємств переважно на продукцію рослинництва з незначним збереженням тваринницької галузі. Це пов'язано з різким зменшенням рентабельності останньої.

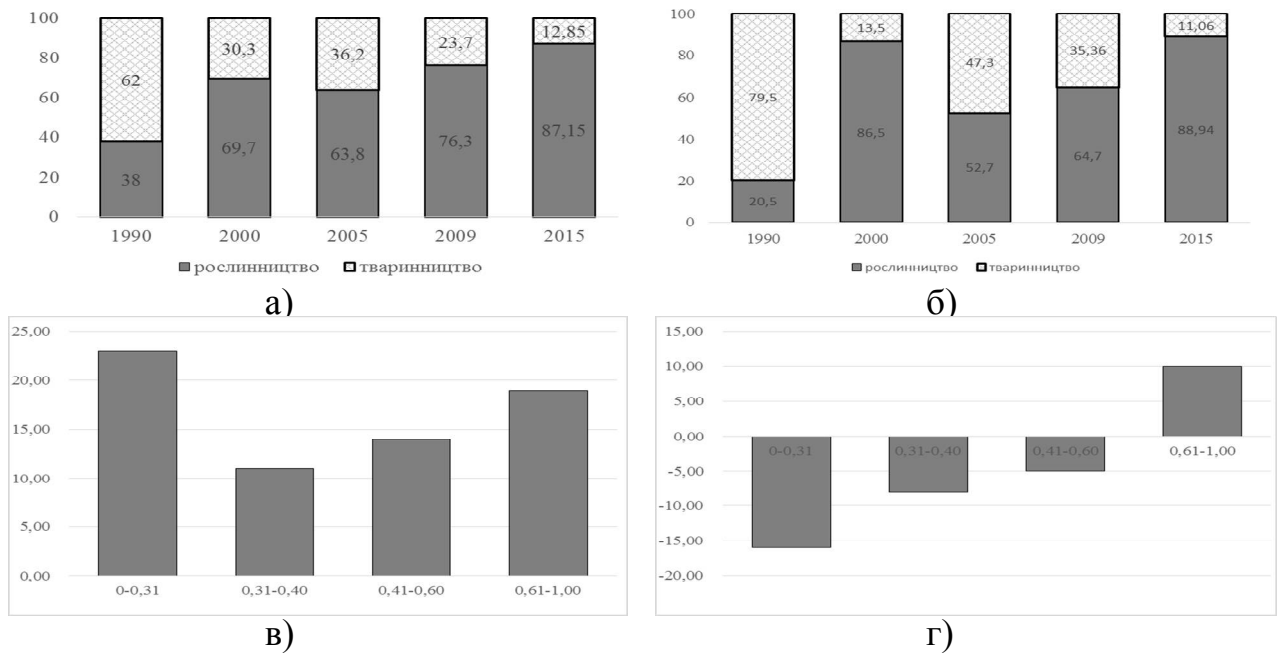

Рис. 2 Питома вага рослинництва та тваринництва в структурі товарної продукції аграрних підприємств Харківської області в 2016 році*

* а – усереднені дані; б – для групи з максимальною спеціалізацією IV група (0,61-1,00) та гістограми рівня рентабельності (збитковості) виробництва й реалізації продукції за 2015р. від груп спеціалізації (I – 0-0,30, II – 0,31-0,40, III – 0,41-0,60, IV – 0,61-1,00): в – продукції рослинництва, г – продукції тваринництва

На підставі проведених досліджень встановлено, що підвищення рівня спеціалізації зазвичай підвищує економічну ефективність виробництва й реалізації продукції. Для спеціалізованих підприємств підвищення ефективності пов'язане з використанням більш продуктивних технологій, що збільшують питому вагу посівів у площі ріллі та щільність поголів'я худоби на одиницю площі. Тобто поряд зі спеціалізацією зростає і концентрація виробництва. Таким чином, спрацьовує ефект масштабу виробництва, коли витрати на виробництво продукції суттєво зменшуються, що підвищує загальну рентабельність. Однак підприємство не може бути зосереджене на використанні переваг спеціалізованого виробництва на багатьох видах своєї продукції, тому що буде втрачено синергетичний ефект від оптимального поєднання галузей. Такий ефект можливо досягнути за рахунок раціоналізації галузевої структури в межах конкретних підприємств, а загальну картину по їх сукупностям можливо отримати використовуючи показники рівня зосередження товарного виробництва сільгосп підприємства, а саме спеціалізації.

Встановлено, що для аграрних підприємств з максимальною спеціалізацією у динаміці характерним є не тільки не збільшення площ сільськогосподарських угідь, яке відбувалось у період 1990-2005 рр., але й істотне їх зниження в 1,9 рази у 2015 р. Зважаючи на те, що підприємства цієї групи мають вищу рентабельність, у порівнянні з іншими, можна стверджувати, що на сьогоднішній день збільшення розмірів господарств не є ефективною стратегією розвитку аграрних підприємств. Натомість більш ефективним є перехід на сучасні технології виробництва продукції.

Раціональна імплементація механізму державного регулювання в

управлінні галузевою структурою аграрних підприємств повинна ґрунтуватися, передусім, на принципі системності. При застосуванні системного підходу до здійснення державного регулювання аграрного виробництва можна досягти оптимальних пропорцій розвитку галузей сільського господарства в аграрних підприємствах, як основній категорії сільськогосподарських товаровиробників.

У третьому розділі **«Важелі, інструменти та процедури управління спеціалізацією та галузевою структурою аграрних підприємств»** обґрунтовано комплексний підхід щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств, розроблено модель динаміки їх розвитку з використанням методу статистичних рівнянь залежностей, вивчено питання ефективного удосконалення управління спеціалізацією аграрних підприємств зернової та змішаної підгалузей Харківської області, на основі результатів аналізу фінансово-економічної діяльності аграрних підприємств обґрунтовано напрями раціоналізації їх галузевої структури.

Проведеними дослідженнями обґрунтована можливість використання методу статистичних рівнянь залежностей у поєднанні з методом градієнтного крутого сходження для пошуку оптимуму показників ефективності, запропоновано комплексний підхід щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств (рис. 3) та створено моделі динаміки розвитку підприємств в умовах обмежених сукупностей даних для формування оптимальної галузевої структури.

На основі аналізу показників фінансово-економічної діяльності підприємства з поглибленою спеціалізацією вирощування продукції рослинництва, зокрема, фермерського господарства «Альянс» Зміївського району Харківської області, визначено напрями оптимізації галузевої структури при вирощуванні основних культур для отримання максимальної рентабельності виробництва.

Для вирощування ячменю в умовах підприємства характерно недостатнє використання показника стимулятора – урожайності (інтенсивність використання 65,3%), та мінімальні показники чинників – дестимуляторів, а саме зібраної площі (інтенсивність використання 65,3%) та виробничої собівартості ячменю (інтенсивність використання 72,7%). При збереженні існуючих умов вирощування оптимальним рівнем урожайності буде 20,28 ц/га, що підвищить рентабельність до 31,19% (рис. 4 а). Встановлено, що для умов господарства критичним є зниження урожайності ячменю до 10-14 ц/га при площі під культуру 350-500 га. В таких умовах вирощування ячменю буде збитковим. Оптимальною з точки зору отримання максимальної рентабельності є площа соняшнику 1750-1800 га. При такому показнику рівень рентабельності буде максимальним (рис. 4 б). Встановлена мінімальна урожайність пшениці (рис. 4 в), при якій можливе її беззбиткове вирощування для даного господарства - 21,8 ц/га.

Рис. 3. Механізм управління зрушеннями галузевої структури аграрних підприємств на підставі даних моделювання

Підвищення урожайності пшениці при використанні існуючої технології вирощування призводить до зниження її якості, і як наслідок до зменшення рентабельності вирощування. Тому для забезпечення підвищення рентабельності вирощування необхідно, перш за все, покращувати якість зерна, а потім вже керувати урожайністю пшениці.

Встановлено, що для підвищення ефективності рослинницької галузі господарства необхідно закласти інтенсифікацію дії таких факторів, як рентабельність виробництва ячменю на 15,29% та соняшнику – на 7,78%, що

підвищить загальну рентабельність вирощування культур на 10%. Низька ефективність вирощування пшениці в підприємстві практично не впливає на розвиток рослинницької галузі господарства в динаміці. Найбільший вплив на загальну рентабельність вирощування культур має рентабельність вирощування соняшнику (рис. 4 г). Її збільшення до науково-обґрунтованого рівня великих аграрних підприємств з сучасними технологіями вирощування до 80% підвищить загальний рівень рентабельності вирощування культур практично на 41,13%.

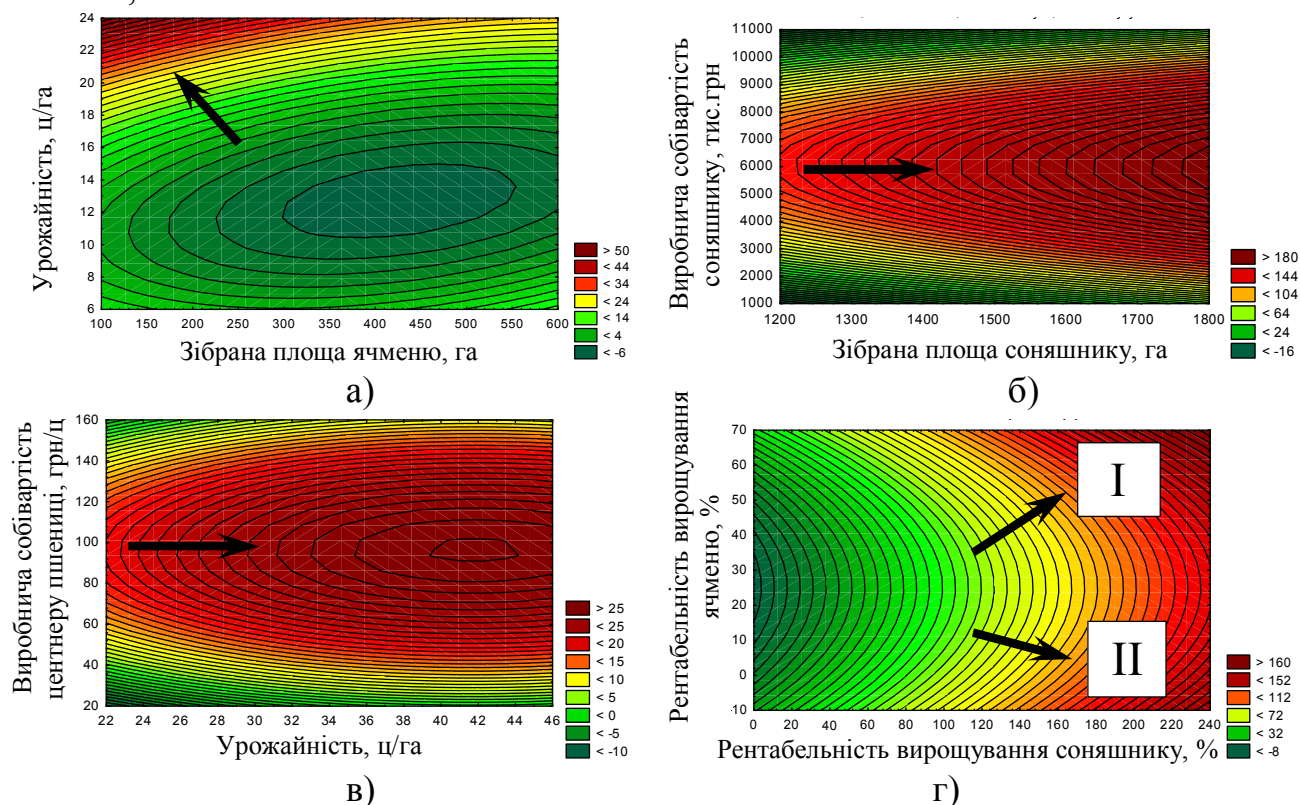

Рис. 4. Поверхня відгуку динамічних моделей зв'язку виробничої рентабельності рослинницької галузі ФГ «Альянс» Зміївського району Харківської області у 2016 році*

* від: а – зібраної площі та урожайності ячменю; б – зібраної площі та виробничої собівартості соняшнику; в – виробничої собівартості та урожайності пшениці; г – рентабельності вирощування основних культур ячменю та соняшнику

Для підприємства зі змішаною структурою – СТОВ ім. Ватутіна Богодухівського району Харківської області – основним напрямом підвищення ефективності діяльності є зменшення загальних витрат на виробництво продукції рослинництва та послуг. Встановлено, що на формування галузевої структури тваринництва для СТОВ ім. Ватутіна Богодухівського району Харківської області превалюючий вплив має рівень формування загальних витрат на виробництво (табл. 1), для якого характерно недостатнє використання показників стимуляторів – амортизації основних засобів (це основний чинник, інтенсивність його використання 30,0%), інших операційних витрат (інтенсивність використання 32,88%) та матеріальних витрат (інтенсивність використання 69,67%). Для зменшення середнього рівня загальних витрат на виробництво продукції тваринництва на 10% необхідно закласти уповільнення

дії таких факторів, як матеріальні витрати на 21,14%, зменшити інші операційні витрати на 26,90% та амортизацію основних засобів – на 90,93%. Збільшення відрахувань на амортизацію свідчить про застарілість техніки та основних фондів тваринницької галузі підприємства. Купівля нової техніки призведе до зниження витрат на амортизацію та опосередковано вплине на зниження загального рівня витрат галузі. Зниження витрат до 10 тис. грн знизить загальні витрати тваринництва на 126,08 тис. грн.

Таблиця 1

Рейтинг чинників за їх часткою впливу в динаміці на рівень формування загальних витрат на виробництво продукції тваринництва і надання послуг у СТОВ ім. Ватутіна Богодухівського району Харківської області

Чинник	Сума коефіцієнтів порівняння досліджуваних чинників, ■■■	Частка впливу кожного чинника на рівень рентабельності, % $\Delta_x = \frac{\sum d_{ix}}{\sum d_{ix}}$	Рейтинг впливу чинника
Матеріальні витрати, тис.грн	1,2132	9,35	3
Інші операційні витрати, тис.грн	2,6850	20,69	2
Амортизація основних засобів, тис.грн	9,0786	69,96	1
Разом	12,9768	100	

За результатами досліджень встановлено, що внаслідок оптимізації галузевої структури підприємства, що спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва рентабельність рослинницької галузі господарства збільшиться до рівня 63–65% у порівнянні з 4,19% у базовому році. Для підприємства зі змішаною спеціалізацією виробництва продукції рослинництва та тваринництва встановлено напрямки оптимізації галузевої структури для отримання максимального рівня рентабельності виробництва – 41–42% для рослинницької, до 8-10% для тваринницької галузей у порівнянні з базовим роком, у якому зафіксовані збитки.

Запропоновані рекомендації щодо вдосконалення галузевої структури підприємств, які ґрунтуються на результатах застосування емпіричних моделей на підставі аналізу варіаційних та динамічних рядів, побудованих методом статистичних рівнянь залежностей з використанням методу градієнтного крутого сходження для пошуку оптимуму показників ефективності, стосуються механізму управління галузевою структурою аграрних підприємств, що є, крім зазначеного, осередком розвитку виробничої та соціальної сфер сільських територій.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у теоретично-методичному та прикладному обґрунтуванні механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств. Отримані результати дослідження дозволили сформулювати такі основні висновки:

1. Аналіз наукової інформації з виявлення тенденцій підвищення

ефективності діяльності аграрних підприємств показав, що в основі сучасних досліджень знаходиться поняття галузевої структури, під якою розуміється співвідношення, взаємозв'язки між певними провідними галузями (рослинництво, тваринництво) та підгалузями, які є продуктом суспільного поділу праці та у своїй єдності відображають цілісну систему виробництва аграрного підприємства. Показано, що поєднання галузей тваринництва та рослинництва створює певну комплексність у використанні матеріальних, трудових і земельних ресурсів та обумовлює необхідність створення оптимального співвідношення на основі формування найбільш перспективних та ефективних галузей. При цьому встановлення закономірних зв'язків між специфічною дією основних факторів на галузеву структуру аграрних підприємств повинно базуватись на дослідженнях, які дозволять визначити оптимальний рівень галузевої структури конкретних підприємств.

2. На основі комплексних досліджень запропоновано загальний підхід щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств. Узагальнені закономірності впливу чинників, що враховують показники фінансово-економічної діяльності, регіональні особливості територіального розміщення аграрних підприємств на значущі зв'язки між показниками моделі динаміки розвитку та ключовими характеристиками ефективності їх функціонування. Їх використання дозволяє обґрунтовано обирати напрямки оптимізації галузевої структури аграрних підприємств.

3. Встановлено, що для аграрних підприємств з максимальною спеціалізацією у динаміці характерним є не тільки не збільшення площі сільськогосподарських угідь, яке відбувалось у період 1990-2005рр., але й істотне її зниження в 1,9 рази на сьогоднішній день. Зважаючи, що такі підприємства мають вищу рентабельність, у порівнянні з іншими, можна стверджувати, що на сьогоднішній день збільшення розмірів господарств не є ефективною стратегією розвитку аграрних підприємств. Визначено, що частка аграрних підприємств в Україні, які мають площу угідь понад 1000 га перевищує аналогічний показник високодохідних країн (США, Німеччина, Данія та ін.) у 20 разів, що свідчить про переважно екстенсивний спосіб ведення землеробства, невикористання сучасних агротехнологій, нової високопродуктивної техніки та нераціональне землекористування у порівнянні з розвиненими країнами. Це пов'язано з однієї сторони з тим, що діяльність здійснюється переважно на орендованих землях (становить 95,6% загальних площ сільськогосподарських угідь) з коротким терміном оренди 4-10 років, а з іншого при щорічному оновленні до 2% наявного парку техніки в підприємствах 80-85% її складу перебуває за межами амортизаційного та економічно доцільного строку експлуатації. Незважаючи на тенденцію зменшення кількості тракторів та комбайнів в аграрних підприємствах, що пов'язано з суттєвим зниженням обсягів закупівлі нової техніки та виходом з експлуатації старої, відбувається збільшення відсотку закупівель високопродуктивної техніки, яка дозволяє обробляти площі декількох господарств регіону. Сформовано значний обсяг відкладеного попиту, який може забезпечити інтенсивне зростання ринку сільськогосподарської техніки

при раціональній державній підтримці. Обґрунтовано необхідність переходу на сучасні технології виробництва сільськогосподарської продукції з застосуванням високопродуктивної техніки.

4. Дослідженнями встановлено, що у структурі виробництва аграрних підприємств відбулись суттєві трансформації. Питома вага продукції рослинництва у структурі товарної продукції сільського господарства в середньому по Україні збільшилась на 43,1%, а питома вага продукції тваринництва суттєво зменшилась. Основне місце у структурі товарної продукції сільського господарства посіли зернові та зернобобові (зростання в 3,5 рази), а також насіння соняшнику (зростання на 15,9%). Аграрні підприємства з низьким рівнем спеціалізації демонструють знижені виробничі витрати з розрахунку на один центнер, використовують менш ефективні технології вирощування та виробляють продукцію більш низької якості. Це призводить до суттєвого зниження прибутку від реалізації зерна з розрахунку на один гектар зібраної площі – практично у 2,9 рази у порівнянні зі спеціалізованими. Поглиблення спеціалізації рослинницької галузі з часом сприяло переходу деяких підприємств на вирощування виключно зернових культур – 95–100%, їх доля зросла в окремих випадках до 46,81–82%. Для структури товарної продукції тваринництва характерним є зменшення умовного поголів'я сільськогосподарських тварин та збільшення у структурі частки молочної продукції до 49,92–93,55% для окремих підприємств області. Оцінка структури товарної продукції у динаміці свідчить про постійне підвищення спеціалізації аграрних підприємств та їх орієнтації переважно на продукцію рослинництва з незначним збереженням тваринницької галузі, що пов'язано з різким зменшенням рівня рентабельності останньої.

5. Обґрунтовано використання системного підходу до здійснення державного регулювання аграрного сектору через імплементацію базових принципів з комплексним використанням методів державного регулювання: визначення перспективних напрямів їх ефективного застосування для забезпечення оптимальних пропорцій розвитку галузей сільського господарства; встановлення пріоритетних галузей господарської діяльності, де прямий контроль держави буде найбільш результативним; визначення ефективності та дієвості правових, адміністративних та економічних методів державного регулювання; встановлення чітких меж застосування методів державного регулювання, які не будуть перешкоджати розвитку можливостей до саморегулювання конкурентних ринків, забезпечуючи оптимальне поєднання державних регуляторів та законів ринку; точне прогнозування наслідків застосування методів, а в разі необхідності розроблення заходів з мінімізації або ліквідації негативної їх дії.

6. Обґрунтована доцільність використання методу статистичних рівнянь залежностей з застосуванням методу градієнтного крутого сходження з пошуком оптимуму показників ефективності діяльності для створення моделі динаміки розвитку аграрних підприємств в умовах обмежених сукупностей даних на прикладі фермерського господарства «Альянс» Зміївського району Харківської

області, що спеціалізується на вирощуванні продукції рослинництва та підприємства зі змішаною спеціалізацією (рослинництво та тваринництво) – СТОВ ім. Ватутіна Богодухівського району Харківської області.

7. Для підприємств з поглибленою спеціалізацією на вирощуванні продукції рослинництва встановлено напрями оптимізації галузевої структури при вирощуванні основних культур для отримання максимальної рентабельності виробництва. Для підвищення ефективності рослинницької галузі господарства запропоновано закласти інтенсифікацію дії таких факторів, як рентабельність виробництва ячменю на 15,29% та соняшнику – на 7,78%. Визначено, що низька ефективність вирощування пшениці в господарстві практично не впливає на розвиток рослинницької галузі аграрного підприємства в динаміці. Найбільший вплив на загальну рентабельність має рентабельність вирощування соняшнику. Її збільшення до науково-обґрунтованого рівня – до 80% підвищить загальний рівень рентабельності вирощування культур практично на 41,13%. Подальше збільшення суттєво знизить родючість ґрунтів господарства, призведе до різкого зменшення врожаїв культур-послідовників та не може розглядатись як перспективний для розвитку господарства. Підвищення рентабельності вирощування ячменю до середнього рівня аграрних підприємств у 30% збільшить загальний рівень рентабельності вирощування культур практично на 27,23%.

8. Встановлено, що для підприємства зі змішаною структурою основним напрямком підвищення ефективності діяльності є зменшення загальних витрат на виробництво продукції рослинництва. Обґрунтована доцільність скорочення чисельності працівників підприємства, що при підвищенні продуктивності праці зменшить витрати на оплату праці та соціальні заходи. Визначено, що на формування галузевої структури тваринництва превалюючий вплив має рівень загальних витрат на виробництво, для якого характерно недостатнє використання показників стимуляторів – амортизації основних засобів (це основний чинник, інтенсивність його використання 30,0%), інших операційних витрат (інтенсивність використання 32,88%) та матеріальних витрат (інтенсивність використання 69,67%). Для господарства зі змішаною спеціалізацією виробництва продукції рослинництва та тваринництва обґрунтовано напрями оптимізації галузевої структури для отримання максимального рівня рентабельності виробництва – 41–42% для рослинницької, до 8-10% для тваринницької галузей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та колективні монографії

1. Власенко Т.В. Побудова дерева цілей удосконалення виробничої структури організації аграрного сектора як важливий етап структурних перетворень в АПК/ Т.В. Власенко// Ринкова трансформація економіки АПК: колективна монографія у 4-х частинах/ За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Ч.1. Соціально-економічні проблеми розвитку села. – К.: ІАЕ, 2002. – С. 488-490. *(авторський внесок полягає у систематизації напрямків удосконалення галузевої структури аграрних підприємств).*

2. Власенко Т.В. Стратегічна організаційно-економічна реструктуризація організацій аграрного сектора: організаційно-територіальний аспект: колективна монографія// [М.М. Турченко, О.О. Красноручий, Т.В. Власенко, Ю.М. Шириня]; за ред. М.М. Турченка. – Харків: “ЕДЕНА”, 2008. – 320 с. (С. 14-106) *(авторський внесок полягає у розробці стратегій підвищення економічної ефективності аграрних підприємств)*.

3. Власенко Т.В. Стратегічна ринково-підприємницька трансформація внутрішнього середовища сільських агломерацій Богодухівщини: колективна монографія// [М.М. Турченко, Т.В. Власенко, В.Г. Краля та ін.]; за ред. М.М. Турченка. – Харків: “Майдан”, 2014. – 204 с. (С. 63-85) *(авторський внесок полягає у визначенні методичних підходів до проектування оптимальної галузевої структури аграрних підприємств)*.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Власенко Т.В. Проблема забезпечення оптимального співвідношення між тваринництвом і рослинництвом: сутність та шляхи вирішення/ М.М. Турченко, Т.В. Власенко// Аграрний вісник Причорномор'я: збірник наукових праць. – Одеса: ОДАУ. – 2003. – Випуск 22. – Ч.1. – С. 501-504. *(авторський внесок полягає у визначенні оптимального співвідношення між галузями в аграрних підприємствах)*.

5. Власенко Т.В. Структура основного виробництва організації аграрного сектора: два варіанти її оптимізації/ Т.В. Власенко// Вестник національного технічного університету «ХПИ». – Харків: ХПИ. – 2003. – №22. – С. 88-89.

6. Власенко Т.В. Оптимізація виробничої структури господарюючих суб'єктів АПК/ Т.В. Власенко// Вісник ХДТУСГ «Ринкова трансформація економіки АПК». – Харків: ХДТУСГ. – 2004. – Випуск 25. – С. 251-258.

7. Власенко Т.В. Проблема виробництва продукції зернофуражних та кормових культур/ Т.В. Власенко// Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2006. – Випуск 35. – С. 65-69.

8. Власенко Т.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва на шляху вступу України до світової організації торгівлі/ Т.В. Власенко// Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2007. – Випуск 50. – С. 179-183.

9. Власенко Т.В. Прогнозні розрахунки динаміки основних економічних показників розвитку сільського господарства/ Т.В. Власенко// Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2007. – Випуск 56. – С. 62-72.

10. Власенко Т.В. Економічне оцінювання взаємовпливу основних чинників формування обсягу валової продукції сільського господарства Харківської області/ Т.В. Власенко// Наука й економіка: науково-теоретичний журнал. – Хмельницький. – 2007. – Випуск 2 (6). – С. 25-35.

11. Власенко Т.В. Оптимізація розвитку сільськогосподарського виробництва Харківської області/ Т.В. Власенко// Вісник Хмельницького національного університету: Економічні науки. – Хмельницький. – 2007. – № 2. – С. 180-187.

12. Власенко Т.В. Принципи державного регулювання в управлінні галузевою структурою аграрних підприємств/ Мазнев Г.Є., Власенко Т.В.// Вісник

ХНТУСГ: Економічні науки. – 2016. – Вип. 177. – С. 94-101. (*авторський внесок полягає в удосконаленні механізму управління галузевою структурою через державне регулювання*).

Статті у зарубіжних виданнях та виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз

13. Vlasenko T. Status and trends of agricultural enterprises in Ukraine in terms of market agricultural machinery/ T. Vlasenko, V. Vlasovets// Econtechmod: An international quarterly journal. – 2016. – Vol. 5. No.3. – P. 159-170. (*авторський внесок полягає у аналізі ринку техніки та розробці рекомендацій для аграрних підприємств*).

14. Власенко Т.В. Моделювання динаміки розвитку для удосконалення управління спеціалізацією підприємства/ Т.В. Власенко, В.М. Власовець// Технологический аудит и резервы производства. – 2016. – №5/4 (31). – С. 9-15. (*авторський внесок полягає у розробці моделі динаміки розвитку аграрного підприємства*).

В інших виданнях

15. Власенко Т.В. Удосконалення виробничої структури організації аграрного сектора: основні напрямки та економічна ефективність/ Т.В. Власенко// Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, магістрів та аспірантів, 19-20 лютого 2003 р., Харків: ХНТУСГ. – С. 32-34.

16. Власенко Т.В. Методика оптимізації розвитку сільськогосподарського виробництва Харківської області/ Т.В. Власенко// Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17 травня 2007 р., Хмельницький: ХУУП. – С. 121- 132.

17. Власенко Т.В. Досвід моделювання процесу стратегічної сегментації внутрішнього середовища у контексті ринково-підприємницької трансформації АПК/ Т.В. Власенко// Формування конкурентоздатності підприємств АПК: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 травня 2008 р., Полтава: ПДАА. – С. 38-41.

18. Власенко Т.В. Напрямки інтенсифікації виробництва зерна в Україні/ Т.В. Власенко// Статистична оцінка соціально-економічного розвитку: збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 травня 2009 р., Хмельницький: ХУУП. – С. 252- 256.

19. Vlasenko T. Features of formation levels specialization of production agrarian enterprises and their associations/ T. Vlasenko// Prospect of world science-2016: Materials of XII International scientific and practical conference (30 July 2016). – Sheffield: Science and education LTD. – 2016.- P. 7-9.

20. Vlasenko T. Methodical approaches to the formation of a branch structure agricultural enterprises/ T. Vlasenko// Nauka: teoria i praktyka – 2016: Materialy XII Miedzynarodowej naukow-praktycznej konferencji (7–15 August 2016). – Przemysl: Nauka i studia. – 2016. – P. 77-79.

АНОТАЦІЯ

Власенко Т.В. Механізми управління галузевою структурою аграрних підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2017.

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання, яке полягає у теоретико-методологічному та практичному обґрунтуванні вдосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств для підвищення ефективності їх функціонування. Запропоновано комплексний підхід щодо удосконалення механізмів управління галузевою структурою аграрних підприємств, в основі якого лежить врахування регіональних особливостей їх територіального розміщення, результати аналізу факторів, інтенсивності їх використання та результуючих ознак - ключових показників ефективності діяльності, встановлення однорідності, стійкості досліджуваних процесів та визначенні форм зв'язку в динаміці, які є емпіричним базисом структурованого вибору напрямів підвищення ефективності функціонування аграрних підприємств. Обґрунтовані напрями підвищення результативності аграрних підприємств шляхом розробки механізму системного вдосконалення галузевої структури виробництва. Розроблено методичний підхід до удосконалення управління спеціалізацією, пошуку оптимального співвідношення галузей аграрних підприємств та економічного прогнозування ефективності їх діяльності на основі використання емпіричних моделей для пошуку оптимуму показників ефективності. Надано рекомендації щодо вдосконалення галузевої структури господарств для підвищення ефективності їх діяльності.

Ключові слова: механізм управління, галузева структура виробництва, аграрне підприємство, спеціалізація, рослинництво, тваринництво, оптимізація, рентабельність.

АННОТАЦИЯ

Власенко Т.В. Механизмы управления отраслевой структурой аграрных предприятий. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). - Харьковский национальный технический университет сельского хозяйства имени Петра Василенко, Харьков, 2017.

В диссертации приведены теоретическое обобщение и новое решение научной задачи, которая заключается в теоретико-методологическом и практическом обосновании совершенствования механизмов управления отраслевой структурой аграрных предприятий для повышения эффективности их функционирования. Предложен комплексный подход к совершенствованию механизмов управления отраслевой структурой аграрных предприятий, в основе которого лежит учет региональных особенностей их территориального размещения, результаты анализа факторов, интенсивности их использования и

результатирующих признаков - ключевых показателей эффективности деятельности, установления однородности, стойкости исследуемых процессов и определении форм связи в динамике, которые являются эмпирическим базисом структурированного выбора направлений повышения эффективности функционирования аграрных предприятий. Обоснованы направления повышения результативности аграрных предприятий путем разработки механизма системного совершенствования отраслевой структуры производства. Разработан методический подход к совершенствованию управления специализацией, поиску оптимального соотношения отраслей аграрных предприятий и экономического прогнозирования эффективности их деятельности на основе использования эмпирических моделей для поиска оптимума показателей эффективности. Даны рекомендации по совершенствованию отраслевой структуры хозяйств для повышения эффективности их деятельности.

Ключевые слова: механизм управления, отраслевая структура производства, аграрное предприятие, специализация, растениеводство, животноводство, оптимизация, рентабельность.

ABSTRACT

Vlasenko T. Mechanisms for managing the sectoral structure of agrarian enterprises. - Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (by Types of Economic Activity). – Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Kharkiv, 2017.

The thesis presents the theoretical generalization and a new scientific problem solving, which is based on theoretical and methodological and practical substantiation of improving the management mechanisms of the sectoral structure of agrarian enterprises to increase their functioning efficiency. The proposed complex approach improves the mechanisms for managing the sectoral structure of agrarian enterprises; it is based on the consideration of regional peculiarities of their territorial placement, results of the analysis of factors, intensity of their use and resulting features – the key indicators of the activity effectiveness; determination of homogeneity, stability of the investigated processes and identification of the forms in connection with dynamics. They are the empirical basis of the structured choice of directions to increase the functioning efficiency of agrarian enterprises. It was substantiated the directions to increase the effectiveness of agrarian enterprises by developing a mechanism for systematic improvement of the sectoral structure of production. It was also developed a methodical approach to improve the management of the specialization, search for the optimal correlation of branches of agrarian enterprises and the economic forecast of the efficiency of their activities based on empirical models to find the optimum of efficiency indicators. Recommendations on improving the sectoral structure of farms to increase the efficiency of their activities are given in the thesis as well.

Key words: management mechanism, sectoral structure of production, agrarian enterprise, specialization, crop production, animal husbandry, optimization, profitability.

Підписано до друку 28 вересня 2017 р. Формат 60x84/16.
Папір 80 г/м². Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Обсяг: 0,9 ум.-друк. арк.; 0,9 обл.-вид.арк.
Наклад 100 прим. Замовлення № 335

Видавництво ТОВ «Щедра садиба плюс»
Свідоцтво суб'єкта виробничої справи:
серія ДК № 4666 від 18.12.2013 р.
61052, Україна, м. Харків, вул. Ярославська, 11
(057) 754-49-42

Надруковано у ТОВ «Смугаста типографія»
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевського, 28а.

«Zebrine printing office» Ltd